

KÜLTÜRÜMÜZE YÖN VEREN OSMANLI SÜPER BEYİNLERİ

Osmanlı Devleti, büyük başarılar imza atan bilim adamları sayesinde eğitim ve bilim alanında asırlar boyunca öncü bir rol oynamıştır. İşte o ilim adamlarından bazıları ve çalışmaları:

Dâvûd-i Kayserî (1260-1350)

Sultan Orhan Gazi zamanında İznik'te kurulan ve Osmanlı'nın ilk medresesi olan medrese-i sinin baş müderrisidir. Mısır'da okumuş ve otuz akçe yevmiye ile görevine başlamıştır. Aklî ve naklî ilimlerde ihtisas yapmıştır.

Kadıızâde-i Rûmî (1337-1421)

Matematik ve astronomi alanları ile ilgilenmiştir. Bursa'daki tahsilinden sonra Molla Fenari'den ders alıp önce Horasan'a, oradan da Türkistan'a giderek eğitimine oralarda devam etmiştir. Semerkant'ta önce rasathane müdürü, sonra da Semerkant Medresesi baş müderrisi olmuştur. Gök cisimlerinin kendi yörüngeleri arasındaki hareketlerini inceleyip onların yerlerini tespit etmiş, matematik ve fizik kurallarını astronomide ilk defa uygulayan kişi olmuştur.

Sabuncuoğlu Şerafeddin (1386-1470)

Tıpta deneye önem vermiştir. **Mücerrebname** isimli deney kitabında yılan zehrine karşı önce horozlarda, sonra da kendi üzerinde denediği ilacın sonuçlarına yer vermiştir. **Cerrahname** adlı resimli kitabında çeşitli ameliyatlara yer vermiştir

Altuncuzâde

Fatih Dönemi hekimlerindedir. Kendi imal ettiği aparatlarla rahatsızlıkları tedavi etmiştir.

Takiyüddin (1526-1585)

Osmanlı bilim tarihinin en büyük astronomu (gök bilimcisi) olmuştur. Mısır, Şam ve Semerkant astronomi ve matematik okullarını kendi şahsında birleştirmiş; matematik, astronomi, mekanik ve tıp konularında otuzun üzerinde eser kaleme almıştır. Osmanlı'nın ilk rasathanesini Sultan III. Murad Dönemi'nde İstanbul'da inşa etmiştir.

Birçok rasat aletinin yanında, ekinoksları belirlemek için **Zatü'l Evtar** isimli yeni bir rasat aleti daha icat etmiştir. Yıldızların enlem ve boylamlarının belirlenmesinde Venüs'ü kullanarak farklı bir hesaplama usulünü keşfetmiştir. Güneş'in yıllık hareketinin bilinen değerini dakika olarak hesaplamış, açılarının ölçülmesinde sinüs, kosinüs, tanjant ve kotanjant gibi trigonometrik fonksiyonları kullanmıştır.

Lagari Hasan Çelebi

1633 yılında IV. Murad'ın kızı Kaya Sultan'ın doğum gününde yapmış olduğu roketle yerden 300 metre yukarıya kadar uçmuş ve kendi yaptığı kanatlarla Sinan Paşa Kasrı önündeki denize iniş yapmıştır. Lagari Hasan Çelebi, XVII. yüzyılda yaşamış ve insanlık tarihinde ilk kez roketle uçan kişi olarak tarihe geçmiştir.

Mevlana Celaledin-i Rumi

İlahi aşka adanmış 66 yıllık ömrü süresince insana ve hayata dair kapsayıcı eserler bırakan Hazreti Mevlana, tasavvufi öğretinin işlendiği önemli eserleriyle yüzyıllardır insanlığın yolunu aydınlatmaya devam ediyor

1207

30 Eylül'de günümüzde Afganistan'ın kuzeyindeki Belh şehrinde dünyaya geldi

Hazreti Mevlana, Horasan'ın büyük alimlerinden olan Bahaeddin Veled ve ailesiyle, dönemin siyasi olayları ve yaklaşan Moğol istilası nedeniyle Belh'ten ayrıldı ve Konya'da son bulacak yolculuğuna başladı

1222

Konya'dan önce Mekke, Medine, Şam, Erzincan, Anadolu'nun muhtelif şehirleri ve son olarak da Karaman'da bir süre yaşadı

1229

Ailesiyle 7 yıl Karaman'da yaşadıkdan sonra Anadolu Selçuklu Sultanı Alaaddin Keykubat'ın daveti üzerine Konya'ya göç etti

Belh'ten Konya'ya uzanan yolculuk boyunca konakladıkları yerlerde çeşitli alimlerden dersler aldı

1240

Konya'da halkı irşat etmeye, dini ilimleri öğretmeye başladı

1244 - Şems Dönemi

Şems-i Tebrizi Konya'ya gelip kendisiyle görüşünce, Mevlana'nın üzerinde şiddetli bir etki bıraktı

Manevi alanda ilerlemeyi arzulayan ve bunun için mana adamlarının peşinde olan Mevlana, aradığını Şems'te buldu

Şems'le tasavvuf hırkasını giyen, cezbe, vect, aşk ve coşkuyla şiirler okuyan Mevlana, semaya başladı. Mevlana, hayatının bundan sonraki bölümünü şiire, musikiye ve semaya ayırdı

Mevlana, ömrünün son 10-15 yıllık devresinde, Mesnevi'yi ortaya çıkardı

Dini bilgilerden siyasete, sağlıktan insan ilişkilerine ve hayata dair birçok konuya yer verdiği, 26 bin beyte yaklaşan 6 ciltlik bu önemli eseri için Mevlana, "Bizden sonra Mesnevi şeyhlik edecek, arayanlara doğru yolu gösterecek, onları yönetecek ve önderlik yapacaktır." ifadesini kullandı

1273 - "Şeb-i Arus"

Yaşamını "Hamdım, piştım, yandım" sözleri ile özetleyen Mevlana, 17 Aralık'ta "sevgilisi"ne kavuştu

Onun için ölüm, aşka ve sevgiliye kavuşmaktır. Bu nedenle öldüğü gün yüzyıllardır "düşün gecesi" anlamına gelen "Şeb-i Arus" adıyla anılıyor

" Ölümümüzden sonra mezarımızı yerde aramayınız.

Bizim mezarımız ariflerin gönüllerindedir. "

sözleriyle gönüllerde kalıcı bir yer bulmak istediği anlaşılır Mevlana, insanlığa Mesnevi'nin yanı sıra şu eserleri bıraktı:

■ Divan-ı Kebir:

"Büyük divan" anlamına gelen kitap, gazel, terki-i bend ve rubailerden oluşan 40 bin beyitlik bir eserdir

■ Fihri Ma Fih:

"İçindeki içindedir, yahut içinde ne varsa o'dur" anlamına gelir. Mevlana'nın sohbetlerini içeren bir eserdir

■ Mecalis-i Seba:

"Yedi meclis" demektir. Mevlana'nın camilerdeki vaazlarını içeriyor

■ Mektubat:

Mevlana'nın devlet büyüklerine yazdığı mektuplardan oluşuyor

MEDENİYETİN YOLLARINA SEVGİ TAŞLARI DÖŞEYEN BİLGE İNSAN: MEVLANA

Türk kültüründeki engin hoşgörü düşüncesinin mimarlarından olan Mevlânâ Celâleddin Rûmî'nin evrensel hoşgörü mesajı; farklı din, dil ve kültürden olan insanları aynı coğrafyada birlikte barışla sevgiyle yaşamalarını sağlayarak kaynaştırmıştır. Bütün insanları kucaklayan bu düşünce yerelden ulusala, ulusaldan evrensele yayılarak evrensel bir boyut kazanmıştır. Anadolu kültürel mirasını devralarak bu kültürel mirasa sevgi, hoşgörü mayasını katarak Mevlânâ bu düşüncelerini gelecek kuşaklara, günümüze taşımıştır.

Mevlânâ ışığı günümüz insanlarına sevgi ve hoşgörü düşüncesiyle birleştirici bir şemsiyedir. Mevlânâ insanlığı kucaklayan mesajlar vermiştir. Mevlânâ, İslam'ın insanlığa yönelik mesajındaki evrensel temaları yakalamış ve insanlara sunmuştur.

Günümüzde bütün dünya insanlarını ortak paydada, ortak kimlikte birleştirme çabası insanları etkilemektedir. Örneğin "gel, kim olursan ol gel" diyen ve hoşgörüğü esas alan bir kültürel kimliktir. Mevlana, yalnızca Anadolu'da değil Balkanlar'da, Asya'da, Afrika'da, Arap Yarımadası'ndaki insanları da yüzyıllarca aydınlatan ve bugün ise Amerika, Avustralya dahil bütün dünyayı aydınlatmaya devam eden bir olgun insan yetiştirme yolu olmuştur. Mevlâna Celâleddin-i Rûmî, yaşamı sırasında ve ölümünden sonra pek çok kişi ve topluluğu etkilemiş büyük bir düşünür ve mutasavvıftır. Gerek İslâm coğrafyasında, gerekse dünyanın diğer yerlerinde Mevlâna ilgi, saygı ve sevgi görmüştür.

XIII. yüzyılda yaşamış olan Mevlana Celaleddin Rûmî, düşünceleri ve eserleriyle Anadolu Türklerinin dini yaşantısı üzerinde önemli etkileri olmuş, çağını aşan düşünce ve yaklaşımlarındaki özgünlüğü ile de evrensel değer haline gelmiş bir düşünürdür.

Mevlana'nın "Yaratılmışların En Değerlisi İnsandır" ilkesine olan bağlılığı nedeniyle, her dilden, her dinden ve her renkten insanı kucaklayan Mevlana, sevginin, barışın, kardeşliğin ve hoşgörünün simgesi olmuştur. Mevlana'da sevgiyi, bilgeliği, hoşgörüğü, yüksek ahlaki ve olgunluğu buluruz. Mevlana'nın görüşlerinin günümüze kadar canlı olarak ulaşmasının nedeni onun insana verdiği değerdir.

Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî, derin düşüncelerini, bütün herkesi kucaklayan sevgi ve hoşgürüsüyle 800 yıldır insanlık âlemine sunmaktadır. Mevlâna, adalet, barış ve huzur arayışında olan bütün insanlığa manevî yol göstericiliğini Mesnevi'siyle sürdürmektedir.

Mevlâna, 13. yüzyılda Moğol akınları yüzünden sarsılan Anadolu'nun acısını, insanlığı, hoşgörüğü ve barışı temel alan felsefesiyle hafifletti, yaraları sardı. Mevlâna, Anadolu'daki kültürümüzün unsurları arasında büyük bir kaynaşma ve birleşme temin eden derin bir ruh ve hamle adamıdır. Bugün dünyamızın birçok yerinde var olan ve insanlığı etkileyen, şiddet ve hoşgürsüzlüğe karşı; Mevlana'nın hoşgörülü ve barışçı felsefesi benimsenirse, evrensel barış hayal olmayacaktır. Mevlana'nın sevgi ve hoşgürüsü günümüzde artık insanların farklılıklarına hoşgörüyle bakabilmeyi ve birbirlerini sevebilmeyi öğrenmelerinde rehberdir.

Prof. Dr. Erman ARTUN

MESNEVİ

Mevlânâ'nın en büyük eseri Mesnevi'sidir. Eser, Farsça yazılmış olup 6 cilt, 25618 beyittir. Birtakım kurmaca/hayali veya gerçek olaylardan hareketle anlatmaya çalışan didaktik (öğretici) bir eserdir. Mesnevi'deki en önemli özellik çok derin konuları bile rahat ve anlaşılır bir şekilde anlatmasıdır. Mevlâna birçok konuyu ilhamının sesine uyarak içine doğduğu gibi söylemiş ve düşüncelerini uzun uzun bir kâğıda döküp sonra üzerinde düzeltme falan yapmamıştır. Bu arada Mevlânâ, basit; fakat düşündürücü ve bilhassa buluş kabiliyetini gösteren deliller getirir, örnekler verir, anlatmak istediği şeyi apaçık bir hâle koyar, hatta gülünç hikâyeler bile söylemekten çekinmez. *Mesnevi'de* onda birey ve toplumu ilgilendiren hemen her türlü konu yer almaktadır. Mesnevi'de dinî ve ahlâkî görevlerden devlet yönetimine, iş hayatından sağlığa, alışverişten savaşımlara, felsefe ve ilâhiyattan psikolojik ve sosyolojik analizlere kadar her çeşit konu işlenir.

MESNEVİ'DEN ÖRNEK BİR HİKAYE

Tüccar ile Papağanı:

Bir tüccarın, kafese kapattığı çok güzel bir papağanı vardı. Bir gün Hindistan'a gitmesi icap etti. Herkesten ne istediğini sordu. Sıra papağana gelince, dedi ki: "Oradaki papağanlara söyle, siz serbestçe gezip dolaşırken, benim kafeslerde kapalı olmam, doğru mudur? Bir sabah vakti beni de hatırlayın da, birazcık mutlu olayım."

Tüccar, Hindistan'a vardı. Gördüğü papağanlara kendisini tanıtarak, papağanının söylediklerini nakletti. Ancak, sözü biter bitmez, papağanlardan biri anında düşüp öldü.

Tüccar, memleketine döndü. Olanları kendi papağanına da anlattı. Papağan da kafesin içinde önce titredi, sonra hareketsiz kalıp öldü. Tüccar çok üzüldü. Kafesi açıp, ölü papağanı alıp pencerenin kenarına bıraktı. Bırakır bırakmaz, papağan canlanıp uçtu. Tüccara da dedi ki:

"O Hindistan'daki papağan, selamımı alınca, ölmüş gibi yaptı. Yani bana dedi ki, 'Kafesten kurtulmak istiyorsan, öl' Ben de onun dediğini yaparak kurtuldum.

Bu föy, "Kültür ve Medeniyetimize Yön Verenler" seçmeli dersi için öğretmen ve öğrencilerimize destek vermek

üzere *Metin Özdamarlar* tarafından hazırlanmıştır.